

ТЕОЛОГІЯ: ПРОБЛЕМА РАЦІОНАЛЬНОСТІ ВІРИ

Один із напрямків середньовічної філософії, а саме схоластика, присвячений переважно розкриттю Одкровення, Слова Божого раціональним засобом, у формі теоретичного знання. Теоретичне знання про Бога називається теологією. Теологія виникла та існує у католиків і протестантів. У православ'ї немає теології як раціонального пізнання Бога, а є богослов'я. В богослов'ї наголошується на містичній природі Слова Божого і виключається можливість його теоретичного витлумачення та розуміння.

Із багатьох підходів до рішення цієї проблеми, виділяється вчення Томи Аквінського про гармонію істин віри та істин розуму. Для обґрунтування цієї концепції Тома Аквінський звертається до Аристотеля, витлумачуючи в теологічному дусі принципові філософські положення його вчення. Андрій Баумейстер пише: «Зasadничче запитання Аквіната: як співвідносяться віра та раціональність, християнські істини та філософія (наука)? (...) Тома виходить із визнання невід'ємних і суверенних прав природного розуму, природної раціональності. Ми *не пот ребуємо доведення цих прав*. Те, що треба показати, – *це необхідність віри й необхідність такої науки, що має істини віри за перші принципи*. У цьому засадничому намірі сконцентрована вся енергія нової освітньої програми: *поставити істини віри в дискусійний контекст раціональної аргументації*» [1, 100].

Проблема полягає в тому, щоб усунути протилежність істин Одкровення істинам розуму. Положення Одкровення сприймаються розумом людини як такі, що суперечать йому, несумісні з ним, чим і обумовлене те, що в них треба вірити, і лише через віру вони можуть увійти до свідомості людини. «Бо поправді кажу вам: коли будете ви мати віру, хоч як зерно гірчичне, і горі оцій скажете: Перейди звідси туди, то й переїде вона, і нічого не матиме неможливого» [2, Мтв. 17 : 20]. Істини віри сприймаються розумом як абсурдні. Але віруючий Тертуліан пристрасно заявляє: «вірую, бо абсурдно».

Тома Аквінський, щоб пом'якшити травматичну дію істин віри на людський розум, проголошує істини віри не протирозумними, а надрозумними. Більш того, вони не можуть суперечити одна одній, тому що у них одне й те саме джерело – Бог. За Томою Аквінським: «Світло віри, що виливається на нас як дар, не знищує світла природного розуму, даного нам від Бога» [1, 101]. Саме це і створює можливість гармонії між ними, що виражається в тому, що людський розум як би призначений в силу наявності у нього спільної основи з істинами віри, знаходити раціональні докази їхньої істинності. І, крім цього, розуму ставиться в обов'язок спростовувати доводи противників віри. Тома Аквінський вважає, що розумно доведені істини віри стають ближчими до людини.

Виникає питання про те, в чому виражається ця близькість? Може у здобутті розуміння істин Одкровення? Але як воно може виникнути, якщо йдеться про містичну, надприродну реальність, адже у розуму лише один інструмент – понятійне мислення для споглядання ідеальної, тобто смислової

реальності. Істини віри є надприродними, отже розум не може бути інструментом їх пізнання. В цілому, виходить, що гармонія між істинами віри та істинами розуму абсолютно неможлива внаслідок того, що духовна природа, представлена релігійною картиною світу є надприродною, містичною, а духовна картина світу, представлена філософською картиною світу прозора для людського розуму [3]. Спільним для релігії та філософії є те, що і та і інша мають справу з надчуттєвою реальністю. Але в релігії, якщо маються на увазі авраамічні релігії – юдаїзм, християнство, іслам, які можуть бути названі креаціоністськими, надчуттєве є надприродним. Ці релігії пов'язують виникнення світу з Божественним актом створення з нічого, який не може не характеризуватися як надприродний, містичний.

На відміну від релігійного світогляду, те, що греки назвали «любомудрієм», мудрістю, від самого початку націлене на пошуки того, що все породжує, а само не є породженим і, отже причину свого існування містить у самому собі. Воно визначається як вічно суще начало всього, що не є і пов'язує все це собою в цілісне буття, що позначається поняттям світу в цілому.

На відміну від релігії, в філософії немає загальновизнаного першоначала. Але всі філософи єдині в тому, що яким би воно не було, воно означає вічне, абсолютно безумовне суще і це Парменід позначив гранично загальним поняттям – буття. Він навів обґрунтування того, що буття є, а небуття, ніщо немає. Цим він сформулював загальний філософський принцип розуміння світу: *ex nihilo nihil fit*, з нічого ніщо не виникає. Як видно, за смислом він абсолютно протилежний релігійному погляду на світ – *creatio ex nihilo* (виникнення з нічого).

Список використаних джерел

1. Баумейстер А. Тома Аквінський : вступ до мислення. Бог, буття і пізнання. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. 408 с.
2. Біблія. Переклад Івана Огієнка. Київ : Українське Біблійне Товариство. 2022. 1230 с.
3. Погорєлов О. Ф., Карпенко М. В. Антропний принцип структури світогляду. *Епіст емологічні дослідження у філософії, соціальних і політичних науках*. Дніпро. 2024. Т. 7. № 2. С. 100–106.